

SZAKIRODALOM.

Fraknói Vilmos, *Karai László budai prépost, a könyvnyomtatás meghonosítója Magyarországon.* — (Értekezések a történeti tudományok köréből. XVII. kötet, 7. szám.) Budapest, 1898, 8-rét 21 l. 2 melléklettel.

XIII. Leó pápa nagylelkű elhatározása, melylyel a vatikáni levéltárt a történeti kutatások számára megnyitotta, mind bőségesebben hozza meg a maga gyümölcseit. Úgyszólván az egész történetírás képe megváltozott ez által. Pedig most még mindig inkább csak a rengeteg új adatmennyiség kibányászásával foglalkoznak, melyeknek értékesítése a pragmatikus történetírás szempontjaiból csak későbbi nemzedékeknek — a kik az egész anyagot át fogják tekinthetni, — lesz igazán feladata. Ennek a nagy anyagnak egy paránya az a kis adat is, melyre a vatikáni kutatók egyik legbuzgóbbja s a levéltár egyik legbeavatottabb ismerője, Fraknói Vilmos akadt, a mely azonban hazai kulturánk történetére nézve rendkívüli fontosságú. Ennek révén állapítható meg ugyanis, hogy *Karai László* budai prépost volt hazánkban a könyvnyomtatás meghonosítója s így eloszlik az a több mint évszázados tévedés, mely *Geréb László* nevét azt meg nem illető dicsőség koszorújával vette körül a legutóbbi időkig. Hogy az a László budai prépost, a kinek Hess az 1473-ban kinyomott budai krónikáját ajánlotta, Geréb Lászlóval a későbbi erdélyi püspökkel és kalocsai érsekkel azonos, Wallaszky óta általánosan elfogadott nézete volt a történetíróknak. Még Fraknói nagy munkájában »A Hunyadiak és Jagellók korá«-ban is ő szerepel Hess András pártfogójaként. Kiváló tudósunk azóta a pápai regestakötetek óriási tömegében eljutva a 980-ik kötetig, mely az 1478-ik évet tartalmazza, négy kérvényre akadt, melyeket 1470-ben László budai prépost nyújtott be, mint a szentszékhez küldött királyi követ. Első pillanatra azt hitte, hogy Geréb Lászlóról van szó. Azonban az egyik kérvényen előforduló családnév: *Ladislauus de Kara*. kétségeket ébresztett föl. Ezek eloszlátása végett vizsgálat alá vette azokat az oklevéltárakat, melyek László budai prépostra vonatkoznak. A krakói akadémiától 1894-ben közzétett »*Codex epistolaris saeculi XV.*«-ben meg is találta a budai káptalan 1473 augusztus 4-ikén kelt kiadványát, melyben átírja a német lovagrend nagymesterének ok-

iratát, főlemlítvén, hogy ezt »Ladislaus de Kara« prépost mutatta be. »Mivel pedig a káptalani kiadvány a Czartorisky hercegek könyvtárában őrzött eredeti példányból hiven van másolva: konstatalva láttam azt a tényt, — írja Fraknoi — hogy a budai nyomda felállításának és a budai krónika nyomtatásának idejében Karai László volt a budai prépost.« A jó szerencse úgy hozta magával, hogy a vatikáni levéltár egy másik osztályában *Czaich Gilbert*, ki ott a Fraknoi vezetése alatt dolgozott, ráakadt azokra az eddig ismeretlen bullákra, melyek Geréb László püspökké kineveztetése alkalmából adattak ki. Ezekből megtudjuk, hogy Geréb ebben az időben — (a nyomda alapítás idejében) — élete huszonegyedik esztendejét töltötte be, még csak a tonzurát vette föl, semmiféle javadalmat nem birt, »az erdélyi egyházmegye klerikusa volt; így tehát a budai prépostságot 1473 után sem nyerte el.«

Lehetőleg részletesen ismertettük az értekezésnek azt a részét, a melyben szerző Karai Lászlóra vonatkozó állítását kétségtelenné teszi. A második részben minden törekvése arra irányult, hogy kulturtörténetünk új alakját a kellő világításba helyezze. Kutatásai révén megtudjuk, hogy Karai tudományos kiképzését külföldön nyerte; majd a királyi kancelláriában nyert alkalmazást s 1467-ben mint titkár kísérte uralkodóját, midőn ez az erdélyi lázadás elfojtására útra kelt. 1468 első napjaiban már mint budai prépost szerepel. 1470-ben pedig Mátyás Rómába küldi, hogy a csehországi vállalathoz a pápa anyagi és erkölcsi támogatását kieszközölje. Itt több kedvezéseket eszközölt ki egyháza, saját maga s barátai érdekében s 1471-ben visszatért hazájába. Legnevezetesebb eredménye olaszországi tartózkodásának az, hogy Hess Andrást Magyarországra hívta. Fraknoi valószínűnek tartja, hogy Karai Rómában ismerkedett meg Hess Andrással, a ki ez időben Schweinheim és Pannarez nyomdájában működhetett. S ebben különösen az a rokonság erősíti meg, a melyet a budai nyomtatvány s a római Schweinheim-Pannarez-féle kiadványok mutatnak. Szerző az összehasonlítást az inkunabulumokban leggazdagabb római könyvtárban, a Bibliotheca Casanatensis-ben eszközölte. Fraknoi néhány élénk vonásban mutatja be a budai nyomda rövid történetét, rámutatva az okokra, melyek gyors megszűnését megmagyarázzák, minők Mátyás közönyössége a könyvnyomtatás iránt, Vitéz és Janus Pannonius összeesküvése s a Karaiból valószínűleg hiányzó irodalmi hajlamok és buzgalom. Karai László 1473-ban a királyi személyes jelenlét törvényszéki helytartójává neveztetett ki s valószínűleg 1485 május és szeptember között halt meg, »mindvégig megőrizve uralkodója kegyét«.

A nagybecsű értekezéshez van csatolva a budai krónika ajánlólevele és utolsó lapja a nemzeti múzeumi példány után készült hasonmásban.

E. L.